

TELEGRAFUL ROMANU.

Nr. 92.

ANULU XXIII.

Sabiu 20 Novemvre (2 Dec.) 1875.

Telegraful este de două ori pe săptămână: Duminică și Joi. — Prenumeratiunea se face în Sabiu la expediția poștii, pre afara la s. r. poște cu bani zăta prin scrisori franceze, adresate către expediția. Prețului prenumeratiunei pentru Sabiu este pe anu 7 fl. v. a., iar pe o jumătate de anu 3 fl. 50. Pen-

tru celelalte părți ale Transilvaniei și pentru provinciile din Mouchieș pre unu anu 8 fl. ieră pe o jumătate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. și țeri străine pe anu 12 1/2 anu 6 fl. Inseratele se platesc pentru întâia ora cu 7 cr. sirul, pentru a două ora cu 5 1/2, er. și pentru a trei a repetire cu 3 1/2, cr. v. a.

Serbi'a dela 1858 până la 1875.

(Urmare.)

În aceeași Scupcina, în carea s'a votatu reform'a financiara și militaria s'a atinsu unu obiectu foarte momentuos, carele mai tardiu a crescutu și a devenitu unu conflictu cu Pórt'a, care conflictu în urm'a bombardamentului din Belgradu l'au pututu termina numai îndelungi conferinție europeană. În hatisierifulu dela 1830 a promisú Pórt'a ca va stramută pre toti turcii din Serbi'a; mai tardiu inse Pórt'a făcú esceptiune cu Belgradulu.

Cestiunea stramutării turcilor din Serbi'a a datu ansa la multe note diplomatice la multe întreveneri la Pórt'a din partea agentiloru regimului sesbescu. Cu câtu se traganá cestiunea acést'a mai multu cu atâtu crescea și intaritatea serbiloru mai tare. Intaritatea crescú și pre partea turcésca de cându a veditu Pórt'a ca principele Michailu promovéza cu tóta serioșitatea și grab'a reorganizarea armatei serbesci. Cătra finea lui Decembre 1861 protestéza Pórt'a contr'a reorganizării armatei votata de Scupcina și la protestulu acést'a se alatura și Angli'a și Austr'i'a. Protestulu fú comunicatu din partea Portiei și celoru-alalte puteri garante. Russi'a și Franc'i'a au respunsu ca concluseru Scupcinei nu li se póte atribuí „o gravitate reale.“ Principele Gorciacoff erá de parerile regimului serbescu, carele a respunsu Portiei ca reorganizarea armatei nu e altu ce-va decâtu regularea armârei poporului de pâna aci.

Într'aceea o nota a agentului serbescu dto 4 Aprile 1862 aduce aminte Portiei de stramutarea musulmanilor. Pórt'a, cá si pâna acum, a cugetatu sa amane lucrulu; inse la staruintiele cele nenumerate ale Serbiei și dupa multe conflicte serióse pre terenulu diplomaticu Pórt'a se decise a tramite unu comisariu pentru afacerea acést'a la 9 Iuniu 1862. Pre cându se petreceau acestea în sferile cele inalte ale diplomatiei pre atunci se inmultiau și conflictele în poporu între serbi și turci atâtu în laintrulu Serbiei câtu și în Belgradu.

Serbii credú ca turcii provoca conflictele inadinsu, precându turcii aruncau tóta vin'a asup'r'a serbiloru. Din fortaretiele Socolu și Usitia impuscara turcii în serbi și vulnerara greu pre prefectulu dela Radjev'a. În Belgradu nu trecea o di în care sa nu se ivésca câte unu conflictu între turci și serbi. Si fiindu-ca conflictele veneau din partea militiei turcesci credú serbi ca pasiei i suntú binevenite conflictele, pentru cá la tempu bine venitu sa surprinda cetatea cu o lovire neasteptata.

Belgradulu are trei parti. Partea superióra între Dunare și Sava e fortaret'i'a. Lânga fortaretia se intinde o esplanada, apoi partea de mijlocu a cetáției, unde erá comerciulu celu mai viu și unde se afla catedral'a, resiedinti'a metropolitană și seminariulu. În partea inferióra spre Dunare, aprópe de fortaretia erá cartierulu turcescu. În partea acést'a de mijlocu locuieu serbi și turci mestecati. Partea acést'a erá incungurata cu siantiuri și palisade. Aceste avéu patru porti: pórt'a Savei, a varosiului, Stambulului și a Vidinului și erau padite de garnisón'a turcésca din fortaretia. În partea a trei'a unde erá resiedinti'a principelui (conaculu) nu erá iertatu

sa locuésca nici unu turcu. Aci, în cetatea curatu serbésca erau diversele oficie, milit'i'a serbésca casarm'a de artileria și alte edificie publice serbesci. În partea acést'a erá numai jurisdictiune serbésca; în cea de mijlocu numai jurisdictiune turcésca.

De câte ori se escá vre-unu conflictu între serbi și turci în partea de mijlocu, turcii incuiiau tóte patru portile și se puneau în stare de aparare și prin acést'a impedecau comunicatiunea și comerciulu. La începutulu lui Iuniu se repetieau incuierile aceste mai în tóte dilele. Din incidente aceste regimulu serbescu se vediu necesitatu a se adresá către reprezentantii puteriloru mari, atragendule atentiunea asup'r'a periculiloru, cari se potu nasce din starea cea încordata a lucruriloru. Representantii puteriloru au primitu bine not'a regimului serbescu; nu o primira asiá bine inse toti reprezentantii puteriloru din Constantinopole cu deosebire ambasadorulu englesu și internuciulu austriacu.

În 15 Iuniu conflictele se schimbă într'o eruptiune infricosiata. Erá dumineca dupa média-di. Unu nizam turcescu vine la fantana în cërta cu unu copilu serbu și turculu impusca pre copilu. Unu oficieru serbu și doi gendarmi ceru dela polit'i'a turcésca deslusiri pentru fapt'a cu copilulu. Polit'i'a turcésca respunde cu o detenatiune din unu pelotonu. Oficierulu și unu gendarmu cadu morti.

Acést'a a fostu semnalulu la o lupta sangerósa între serbi și turci, carea durá sér'a și tóta nóptea cu tóte ca într'aceea începuse unu viforu cu plóia. Lupt'a curgea pre strade în moschee și în case senguratece. Pre la 10 óre nóptea navalisera serbii și luasera dejá dóue porti și preste nópte tóte moscheele. Un'a carea se aparase din tóte puterile cadu în mânilé serbiloru într'unu modu extraordinariu. Unu montenegrénu, ajutatu de intunereculu noptiei, se suí pre coperisiulu moscheei și în cep'a impuscá de acolo în turci, ceea ce iau consternatu și alusu în cea mai mare confusiune. Spre diua se retragu turcii cu muieri și copii în fortaret'ia și totu în același tempu ministruulu Garasianin și pas'i'a din Belgradu au subserisú o conventiune, carea au subserisú o si consiliu puteriloru straine, dupa carea ostilitáțile între turci și serbi au sa înceteze și turciloru li sta în voia a se retrage cu familielé în fortaret'ia cu adausulú, ca proprietatea turcésca serbii sa o respecteze.

Pre lânga tóta conventiunea acést'a a puscaturi despre fortaretia se mai audira pâna la 4 óre dupa médiadi. În 17 Iuniu avéu sa se înmormenteze cei caduți în 15 Iuniu. Îndata ce se porní conductulu celu imposantu se respândí scirea: „vinu turcii!“ Scirea nu s'a adevéritu, dara a venitu ceva și mai reu, căci de pre intariturile Belgradulu începusera turcii a bombardá cetatea. Confusiunea erá mare. Ans'a la evenimentulu acést'a nu si o putea esplicá nimenea. Totu asiá de putienú si poté esplicá consuli straiți întâmplarea acést'a. Consululu englesu erá turbatu de mania pentru procedur'a cea brutala a lui Asir pas'i'a. Bomb'a cea dintâiu a nimeritu edificiuulu consularu austriacu. Consululu austriacu Vasici se duce preste Semlinu în fortaretia. Bombardamentulu

a duratu pâna la 2 óre dupa média di. Serbii au începutu a radicá baricade în cetate, pentru ca la casu de o eruptiune din fortaretia sa se póta scuti. După 2 óre încetá bombardarea. Administratorulu consulatulu austriacu a esitu din fortaretia și a comunicatu corpulu consularu, ca pas'i'a se va lasá de bombardare, déca nu voru atacá serbi fortaret'i'a. Corpulu consularuinse a dechiaratu ca cu unu omu care nu se tiene de conventulu datu nu se potu pune în corespundintia, pentru ca pas'i'a franse conventiunea subserisa și de densulu în modulu celu mai perfidu. Sér'a se repetí bombardamentulu insa nu asiá vehementu și a duratu foarte putienú.

(Va urmá.)

Capital'a Ungariei pare a fi ajunsu centrulu unde se torcu firele ce suntú destinate a cârpi subred'a haina, a multu gingasiei cestiuni a orientulu. — Dej'a contele Andrassy, acompaniatu de d. Teschenberg, consiliariu aulicu, și de d. baronu Pontu, directoru a departamentulu pentru afacerile orientulu se afla la Pest'a spre a elaborá proiectulu de reforma și de garantii ce cauta a fi supusu Portiei, în numele puteriloru, pentru liniscirea spiriteloru în Erzegovin'a și satisfacerea drepteloru plangeri a creștineloru din orientu. După câtu putura sa transpire prin diuarele din Vien'a din cugetările contelui Andrassy, proiectulu în cestiune aru cuprinde urmátórele principale dispositiuni:

Se voru instituí comisiuni permanente internatiunale în principalele localitáti din Bosni'a și Erzegovin'a, în scopu de a veghiá cá raialele sultanulu, date pentru ameliorarea sórtei creștiniloru, sa nu remana, ca în trecut, în stare de litera mórtá. Aceste comisiuni voru constitui, vis-a-vis de populațiuni, încarnarea viua, órecum, a garantiei puteriloru europene.

O comisiune internatiunala va relú oper'a întreprinsa de consuli: acést'a în scopu de a precisá reformele ce trebuiescu operate. Ea va fi esencialmente temporara și provisoria. Totu-odata acést'a comisiune va fi investita cu depline puteri spre a dá mai multa confientia rezultateloru silintieloru sele. Ea inse se va pune directamente în contactu cu insurgentii, căror'a le va face cunoscutu garantielé ce Europ'a i si propune de a instituí în favórea lorú

Eata dara paliativulu ce prepara medicii diplomatiei din Vien'a spre a-lu aplicá marelui bolnavu dela Bosforu. — Fi-va elu destinatú a avé sórt'a tuturoru paliativeloru, séu ran'a fiindu adenca si cur'a imposibila, tóte aceste solicitudinii nu voru face decâtu a dá tempu mostenitoriloru a-si arangia afacerile, și cându totulu va fi preparatu, betranulu dela Dolm'a-Bacce va lasá sa i se subserie testamentulu pre care lu va dictá fati'a lucruriloru? Si în unu casu si în altulu noi nu mai vedemu vitalitate în imperiulu semi-lunei; fiinti'a sea politica nu mai e decâtu o cestiune de tempu.

Insurgentii Erzegoviei, în urm'a victorieiloru repurtate între Gatico și Goransko, au venitu cu mai multa tenacitate la ide'i'a constituiriéi unui guvernú provisoru. După tóte

previsiunile, sefulu acestui guvernú va fi Liubibratici. Titulu ce va purtá va fi: presiedinte guvernulu și comandantu sefu a trupeloru din Erzegovin'a.

După tóte ce suntú pâna acum, insurgentii paru decisi a sustinea campani'a și în tempulu iernei. În districtulu Zubci, ce prin positiunea sea geografica e celu mai favoritu de natura, si-au concentratu dej'a tóte cele necesare pentru resistencia. — Pe de alta parte se asigura ca insurgentii aru avé intentiunea de a trimite în curându câte-o deputatiune la Vien'a, Berlinu și St-Petersburg spre a supune câte-unu memoriu celoru trei puteri de mai susu. În memorieloru ei ceru patru puncte principale si anume: 1) Insurgentii declara ca nu mai potú trá sub dominatiunea turca; Pâna cându sórtea insurgentiloru se va regulá în modu definitivu, unu districtu a Erzegovinei sa fia declaratú neutru spre a-si poté lasá familielé în sigurantia. 3) În estremitatea cea din urma insurgentii ceru ca puterile sa ocupe principalele locuri în Erzegovin'a, pâna ce cestiunea se va regulá definitivu; 4) Insurgentii esprimá rugaminteu lorú cea mai caldurosa cá puterile sa faca din Erzegovin'a și Bosni'a „unu statú vasalu sub unu principe creștinu.“

După ultimulu recensimentu facutu, populațiunea Bosniei și a Erzegovinei se radica la 1,212,000 suflete. Loculu unde e mai accentuata miscarea e la mostaru unde este o populațiune de 208,000 suflete.

Cetimu în „Journal de Bucarest“ de Joi 25 Novembre:

În numerulu seu de eri „Romanulu“ publica telegram'a urmátóre pre care a priimit'ó din Parisu:

„Le Tablettes d'un spectateur, „Journalu des Débats“, la France și la République française au publicatu asup'r'a Romaniei articule cari au facutu o mare impresiune în lumea politica și financiara.“

Telegram'a adauga: Fondurile române suferé. Si acést'a este corolariulu politicei reprezentata de diarele cari facu opozițiune guvernulu.

În adevéru, nu întielégemu cum patriotismulu partideloru se conciliéza cu acést'a polemica care a luatú de teatru pres'a straina. Este óre vorb'a numai de a resturn'a ministeriulu? Aru fi a cumperá caderea lui cu unu pretiu foarte scumpu, cumperând'ó cu pretiulu creditulu terei.

Sa fie óre vorb'a de o schimbare mai radicala?

Natur'a atacuriloru la cari facemu alusiune, aru autorisá s'ó credemu. În acestu casu inse, cugetatus'a bine la cosecuentiele unei asemeni politice? Se crede óre ca puterile cari au garantatu starea de lucruri actuala în Romani'a aru sanctioná numai cu spriginulu seu numai cu abtientiela lorú o miscare care avea de scopu a nimici tóte silintiele Europei spre a obtené o solutiune care sa dea terei romanesci stabilitatea fâra de care Romani'a n'aru fi decâtu unu elementu de turburare și prin urmare unu elementu ce trebuie supraveghiatu și poté chiaru nimicitu.

Ce însemnéza aceste necontente apeluri la opiniunea strainulu? Óre dela strainu se astépta mantuire?

Ce feliu! Românii se arata în ge-

neralu asiá de neincrediatori fatia cu strainulu, ei au suferitu odinóira atátu de multu din caús'a amestecului strainului in afacerile lor; si eata ca astadi câtra densulu se adreséza spre a denunciá abusurile de cari credu ca au a se plange!

Ce felu! nu mai e in tíera nici o voce independente care sa póta revindecá drepturile natiunei in presa ori la tribuna! Este nevoia cá aceste voci sa fia imprumutate dela straini!

Pentru onórea tieri romanesci credemu ca n'a fostu aci decátu o gresíela trectórié a unui patriotismu retacítu. Avemu convictiunea ca óme-nii sinceri voru intielege reulu ce facu tieri loru si ca se voru întórce la practic'a opostiunei loiale, a opostiunei parlamentarie, singur'a care se póte traduce in fapte de cari tíer'a sa n'aiba nici a rosí nici a geme."

In privint'a scirei publicata eri esupr'a unui articulu din diariulu englesu „Observer“ o depesia din St. Petersburg, cu dat'a de 23 Novembre face cunoscutu ca „Journal de Saint Petersburg“ (organulu ministeriului de esterne alu Rusiei), se ocupa de acelu articulu alu lui „Observer“. Acelu articulu in care se spune ca Engliter'a aru trebú sa intervina tramitendu o flota pre tiermii Turciei, déca aru isbucni unu resbelu intre acésta tíera si puterile Nordului, séu déca Erzegovin'a aru fi ocupata de Austri'a ori de acésta putere in unire cu Rusi'a, — acelu articulu, dice oficiosulu rusu, este curatu speculativu, déca se va avé in vedere ca unu atacu dirigiatu de puterile dela Nordu contr'a Turciei, séu cându Erzegovin'a aru fi ocupata arbitraricesce de trupele austro-ruse — acestea nu aru fi in armonia cu relatiunile ce actualmente esista intre diferitele state. „Journal de Saint Petersburg termina spuindu ca o actiune comuna a marilor puteri este singur'a actiune posibilá.

Eata cum vorbesce „le Nord“ din 21 Novembre despre eventualitatea

FOCISIÓRA.

Raportulu dlui Paulu Meyer.

(„Convorbiri literarie“.)

Dlu Paulu Meyer, distinsu filologu francesu, membru alu societátié de limbistica si profesoru la scól'a de Charte din Parisu, a redactatu, dupa insarcinarea ce i-a datu societatea filologica din Londr'a, unu raportu relativu la progresele realizate de studiile filologice la natiunile de gente latina, care vorbescu limbi romanice. Acésta relatiune a aparutu dilele trectute in Bibliothèque de l'École des Chartes (Paris. XXXVI, anulu 1875, fasciculu 3 si 4 pag. 369—379), cá urmare la unu altu raportu alu dlui Meyer, publicatu in volumele trectute ale Bibliotecei scóléi de Charte pag. 631—654. Totu deodata acésta lucrare a aparutu si in Transactions of the philological Society for 1875—1876, pag. 119—133.

Dupa o scurta introductiune, eruditulu limbistu espune aventulu ce au luat in Itali'a studiile literarie in genere si cele filologice in parte. Dupa aceea, trecendu la Romani'a, se esprima in modulu urmatoriu:

Raportulu dlui Paulu Meyer

asupr'a progresului filologiei române.

(Partea privitórié la Romani'a, pag. 372—373)

„Tierile române. — Pentru acésta parte a sarcinei mele, profundulu simtiementu despre a mea incompeténcia m'a indemnatu a cere concursulu unui'a din eruditii cei mai versati in cunoscint'a literaturéi româniloru. D. E. Picot, din partea carui'a semnalámu anululu trectutu o interesanta lucrare

unei ocupatiuni séu anecésári a Bosniei si Erzegovinei la Austri'a, in corpulu buletinului seu politicu din acelu numeru:

„Diariile austriace, ne aducu analisis'a unei brosiuri, ce a aparutu sub acestu titlu: „Austri'a si slavii dela Sudu,“ si care se atribue generalului Rodich. Acestu opusculu cere anecsiunea Bosniei si Erzegovinei la Austro-Ungari'a. Se scie ca acésta cauza a mai fostu aperata acum câtu-va tempu, cu mai multu zelu decátu succesu, si este induoiosu cá nóu'a brosiura sa reusiésca a invinge repugnantia ce încérca publiculu austro-ungaru, afara de câte-va rare esceptiuni, pentru solutiunea propusa. „Cugete bine ungurii, striga autorulu, inainte de a respinge acestu arangamentu alu cestiunei sudu-slave: déca 'lu voru respinge 'si voru atrage asupra-i ur'a intregéi lumi slave, dela portile de feru pâna la Muntii-Negri.

Acésta argumentatiune e destulu de curiósa; ea aru puté sa para plausibile deca slavii unguri aru fi multiamiti de repimulu la care 'i supune guvernulu din Pest'a; dara se intempla tocmai contrariulu; de aceea nu se prea póte esplicá bine pentru ce „lumea slava“ aru fi atátu de doritóre sa véda, inca câte-v'a sute de mii din acesti frati pusi subt o dominatiune de care partidulu nationalu croatu si serbu se plânge in tóte dilele. Nu neanesându-si pre Bosniaci si Erzegovineni, ci, din contr'a, anesându-i Ungari'a si-aru puté atrage ur'a caror'a brosiur'a in cestiune o apara. Si apoi foile ungare cari se da acésta publicatiune respingu categoricu recomandatiunile ce ea cuprinde la adres'a austro-Ungariéi.“

Se cetesce in „Messenger d'Athènes“:

Acum doi ani scriamu in „Independint'a elenica“ ca români si magiarii au fostu pusi de provedintia la tiermii Dunarei spre a taiá in dóue numerósele triburi de slavi a caroru unire aru fi unu periculu pentru cele-

asupr'a dialectului românu din Banatu, a binevoitu sa raspunda la apelulu meu, si i lasu d-sele cuventulu:

„Anulu 1874 n'a produsu in domeniulu românu, decátu unu micu numeru de lucrári limbistice. Dictionariulu limbei române, publicatu de societatea literaria din Bucuresci, a ajunsu pâna la a 24-a fascicula, care termina liter'a O; inse autorii acestui leccicu, dnii Laurianu si Massimu, n'au tîenutu nici o socotéla de criticéle ce li s'au adresatu. D-loru si-au continuatu oper'a cu serenitate, scotiendu din idiom'a natiunala tóte cuvintele ce le pareau ca nu au o fisionomia destulu de latina, si inlocuindu-le cu creatiuni scientifice, care voru trebú sa redea limbei puritatea ei primitiva. Acestu namolu de neologisme a esitu din capulu a doi autori care si-aru fi intrebuintiatu tempulu multu mai bine dandu-ne o culegere de cuvintele intrebuintiate de scriitorii români dela secolulu XVI. Ce e dreptulu, dnii Laurianu si Massimu ne presinta lucrarea d-loru cá unu simplu proiectu.

„O carte conceputa in afara de aceste pedante preocupári arunca o nóua lumina preste unu coltiu putienu cunoscutu alu limbisticei române: vremu sa vorbimu despre Itinerariulu in Istri'a alu dlui Ioanu Maioreseu (Itinerariulu in Istri'a si Vocabulariulu istriano-romanu), publicatu de fiulu caletoriului, d. Titu Maioreseu, astadi ministru alu instructiunei publice in Romani'a. (Iassi 1874 in 8°). Privindu vocabulariulu intocmitu de d. Maioreseu, ori-cine e surprinsu de a gasí o asemenare atátu de complecta intre dialectulu vorbitu de cele câte-va mii de români cari venira sa poposésca in Istri'a, in urm'a

lalte natiuni ale Europei. Sustieneamu atunci, ceea ce neinctatu amu sustienutu de atunci, ca panslavismulu nu póte devení o realitate politica decátu dupa ce va fi nabusitu pre cele dóue natiunaltáti cari ocupa cea mai mare parte din cursulu Dunarei, care nu este, si nu va fi nici unu fluviu slavu, precum nu este nici unu fluviu germanu. Dara déca vre-odata români si magiarii aru suferí sorteá Poloniei, Greci'a n'aru intardiá si dens'a, a devení provincia rusa.

Magiarii, români si grecii n'au nici-unu inemicu mai mare de câtu panslavismulu, care amenintia esistintia loru nationala si alu carui triumfu aru aduce mai curendu séu mai târdiu pre rusi pre tiermii Adriatice si ai marii Egee, adeca in inim'a chiaru a vechiului continentu. Este dara de interesulu loru cá sa puna chiaru de acum basele unei comune intielegeri in scopulu de a resistá la unu inemicu a carui fortia e egala cu prudentia lui, si care, cu tóte protestatiunile lui ecuvoce, nu e mai putienu un'a din natiunile cele mai rapitóre ce a vediatu Europ'a dela români.

Gasimu in „Journalu de Bucarest“ si in „Correspondance hongroise“ articole cari in substantia, nu difere in modu esentialu de ceea ce scriamu noi acum doi ani. Ambele diare citate mai susu recunoscú ca români si ungurii au acelasi inemicu, aceleasi interese, prin urmare, de aparatu. Ele aru fi pututu adaogá ca si elenii se afla in acelasi casu si ca nimicu nu se opune, dupa parerea nóstra celu putienu, la o intielegere intre cele trei natiunaltáti. Acest'a e singurulu mijlocu de a o taiá scurtu cu pretensiunile slaviloru dela sudu si cu intrigile slaviloru dela nordu.“

Discursulu

deputatululu natiunale Sig. Borlea, rostitu la desbaterea gen. asupr'a bugetului, in siedint'a Casei resp. a dietei ung. de Sambata in 1/13 Nov. 1875.

Onorabile Camera! (S'audimu!) Eu traiescu in convictiune, ca dela

unoru evenimente necunoscute, si intre dialectulu vorbitu pre tiermurile Dunárei. Astfelu se confirma o observatiune dejá facuta de multe ori, ca adeca limb'a româna, din tóte idiomele romane, e cea care posedé deosebiri dialectale. Aru fi fostu de doritu numai cá d. Maioreseu sa fi adausu la vocabulariulu seu si vre-unu tectstu óre-care in limb'a vulgara, care aru fi datu o idea despre formele gramaticale si sintactice ale româniloru din Istri'a.

„Dlu Titu Maioreseu, care e in Romani'a si mai in specialu in Moldov'a, siefulu unei scóle literarie alu caréi organu suntu „Convorbirile literarie“ din Iassi, a strinsu intr'unu volumu articulele critice publicate de d-sea in acesti din urma ani (Critice. Bucuresci. 1874, in 12°). In acestu volumu se gasescu mai multe studii asupr'a poesiei române actuale si o reproducere, intru câtu-va argumentata, a unei lucrári publicate in 1868 asupr'a ortografiei române. (Despre scrierea limbei române).

„Basmele, cantecele, proverbele si obiceuirile populare române suntu fórté departe de a fi cunoscute dupa cum merita. De acea trebuie a se mentioná cu interesu unele publicatiuni nóue. Fára sa ne oprimu asupr'a povestiloru populare inserate in diferite diuare, vomu citá o mica culegere, editata de directorulu unei imprimerii din Bucuresci (Snoave séu povesti populare; Bucuresci, 1873—74; 2 vol. in 16°). In Bucovin'a, d. Simeonu Fl. Marianu a facutu sa apara cele dóue dintáiu volume dintr'o culegere de cantece natiunale (poesii populare adunate si intocmite; Cernaui, 1874; in 8°) inse a avutu nenorocít'a idea

plamadirea dualismului si a ministeriului magiaru la anulu 1867 si pâna in diu'a de astadi — de-si in acestu intervalu s'au templatú de multe ori schimbári de persóne in ministeriu, — tóte ministeriele, si dimpreuna cu ele si celu actuale, au urmatu totu aceeasi sistema si au fostu dominate totu de acela'si spiritu, iéra prin acést'a sistema si procedura gresita — cari s'au doveditu ca-su stricacióse tieri si poporulu — tíer'a a fostu incarcata din anu in anu cu detorii grele, poporulu necajitu cu sarcine nesupportabili. De aci a urmatu ca creditulu tieri s'a subsapatu treptatu din anu in anu, iéra poporulu s'a seracitu pre deplinu intr'atát'a, încátu — nici nu sciu cum sa vi o spunu mai domolu, (s'audimu!) — încátu astadi amu ajunsu cu creditulu tieri la marginea prepastei, iéra poporulu a ajunsu in urm'a sarcineloru nesupportabili aprópe de a cadé in desperare. (Sgomotu.)

Ministeriulu actuale, cându cuprinse scaunele cele rosie de catifea, ni-a bucinatu, ca de aceea ia la mâna frenéle guvernárié, cá se restabilésca creditulu tieri si sa aline necasurile poporulu, cu unu cuventu, cá se mantúiésca adeca patri'a. Se dovedí inse ca acestu ministeriu nu numai ca urmaresce pre cele precedinti, dela cari pare a fi ereditu tóte gresielele, dara dupa cum se vede din cele ce se petrecúra in delegatiunile de estu tempu, — unde pentru anulu curinte se votara sume cu multu mai mari, decátu in ori ce anu mai dinainte — elu inca a mai maritu miseri'a tieri si a poporulu. (Sgomotu.) Ve rogu, dloru! Da cine póte óre sa mai nege, ca poporulu nu s'aru fi saracitu pâna la desperare prin necurmatele imprumute ce s'au totu contrasú dela 1867 încóce, si apoi prin urcarea dârilor si prin iscodirea de dâri nóue?! Astadi suntu imparate pâna câte cu 20—25%, datoría la 1867 erau virgine si curatite de ori-ce datoría; negutiatoriulu ce la 1867 avé in bolt'a sea câte doi trei ajutatori, astadi se preumbla singuru prin bolt'a-si góla nu numai de cumperatória dara, mai si

de a le preface, si sciint'a cea seriósa va profitá putienu de colectiueea d-sele.

„Unu teneru din Bucuresci, dlu G. Dem. Teodorescu, intra pre o cale de opotriva demna de incuragiári. D-sea a publicatu o culegere de interesante articule asupr'a moravuriloru si superstitiuniloru populare (Incercári critice asupr'a unoru credintie datine si moravuri ale poporulu românu. Bucuresci, 1874 in 8°) si pregatesce si alte publicatiuni asupr'a aceluasi subiectu. Spre a o spune in trectátu, cei ce atingu acésta ordine de lucrári voru face bine sa nu se prea grabésca a stabili asemanári intre obiceuirile actuale ale poporulu românu si obiceuirile vechiloru romani.

„Ori câtu de repede trebuie sa fia acésta revista, nu putemu trece cu vederea preste Istori'a critica a româniloru (Istori'a critica a româniloru) de dlu B. P. Hasdeu. Acésta carte care dovedesce multe cercetári in diferite directii, tractéza adese si despre limbistica; inse autorulu, cu totul contrariu titlului seu, este adese lipsitu de critica si de prudentia. Limb'a déca, spre esemplu, nu are secrete pentru d-sea; cu tóte acestea nu are nici macaru grija sa determine grup'a de idiome in care se cuvine a fi clasata. Avé ea óre afinítati particulare cu limbele germanice, cu limbele slave séu cu cele celtice? Punctulu acest'a nu e nici macaru atinsu in cartea dlui Hasdeu, in care tóte cestiunile suntu resolute mai nainte de a fi tratate.“

Dlu Meyer apoi vorbesce despre Spani'a, Portugali'a si Franci'a.

de marfa, și asiá are destulu tempu se fantasedie despre marirea guvernului liberal; industriasiulu ce lucră la 1867 câte cu trei feciori; astadi a ajunsu sa-si traga viétia de pre o di pre alt'a tocmai cá si unu dileriu; agronomulu ce-si cultivá pamentulu la 67 câte cu doue pluguri; astadi abiá poté sa se insembredie cu vecinulu seu, prindiendu fia-care la jugu câte o vaca marceda, si numai asiá si poté lucrá pamentulu incarcatu de datoría; — d'apoi inca si asiá trebuie sa se grabésca tare-tare cu aratul, cáci si acele dóne vacutie i le-au secestratu pentru restantiá contributiunale esecutoriulu guvernului liberal, si astufeliu preste câte-va dile voru fi vendute cu tob'a! (Miscare). Si cu tóte acestea — de-si erá deci preste totu cunoscutu, ca poporulu si asiá nu poté sa solvésca nici dările de pâna aci, totusi se urcára dările togmai in acestu anu, ba inca se mai introdusera si alte dări nóue si fôrte asupritorie. Astufeliu poporulu s'au ingreunatu din nou si de aci urmă, ca restantiele de dare se urca la sume gigantice.

Se vede dara din raportulu comisiunei financiare si din bugetulu prezentatu, ca guvernulu doresce sustinerea sistemii celei stricacióse de pâna aci, ca asiá se mai póta remané la domnia — chiaru si pre lângă ingreunarea creditului tieiei print' unu imprumutu nou si chiaru si pre lângă potenciarea necasuriloru poporului prin introducerea de dări nóue. Eu inse nu potu privi in acést'a procedura mantuirea patriei, ci chiaru contrariulu dela acea, ba inca tocmai aducerea poporului la sapa de lemn. De acea cu sufletu liniscitu nici nu potu primí nici in generalu raportulu comisiunei financiare si prin urmare nu potu votá bugetulu cerutu.

On. Camera! Eu nu potu inse sa votezu acestu bugetu nici din punctu de vedere natiunale (voci; aha! s'audimu!); cáci tóte ministerele, ce se perondara dela 1867 si pâna astadi, nu numai ca in tóte tempurile si sub tóte impregiurările s'au purtat vitregesce fatia de noi, pre cari ve indatenati a ne numí natiunalitati, dara inca ele tóte ne-au apesatu sistematecamente si cu sil'a au cercatu sa ne magiarizeze. (Sgomotu, aprobári.)

Pentru cá sa vi dovedescu acést'a asertiune, voiu sa producu si câte-va casuri speciali. Vi spunu inse din capulu loculu, ca nu vi voiu amintí de cele mai vechi, de cari vi s'au spus aici de mai multe ori, de-si fára resultatu; voiu produce deci numai câte-va din cele mai de curendu.

Si fiindu ca astadi tóta lumea vorbesce totu de civilizatiune si cultura, sa incepu si eu cu cele de pre terenulu instructiunei. — Pre cându din dările publice — la cari contribuimu cu toii — se spesédia cu miliónele pentru teatre, bulevarde, conservatorie si alte lucruri de lúsu: pre atunci dintre scólele nóstre nici un'a nu se ajuta nici cu unu cruceriu din partea statului. (Aprobári. O voce: „Dara donarea paduriloru Naseudene?“) Eu nu sciu nimic'a de donarea paduriloru Naseudene; ce sciu eu si ce este si adeverulu — este, ca dela Naseudeni li s'au fostu luat pe nedreptulu si afara de calea legei acele paduri ce au fostu proprietatea lor, iéra apoi li s'au redatu numai dupa ce au platitu pentru ele o multime de bani. Astfeliu eu credu, ca ast'a dóra totu nu e donare! — Inse nu numai ca nu se dá scóleloru nóstre nici unu ajutoriu dela statu, dara ni-su amenintiate chiaru si acele scóle ce le sustienemu pentru cultur'a poporului prin contribuii marinimose, — dupa ce ministeriulu a intredisu prin o ordinatiune atari contribuii. (Aprobári.) Apoi pre lângă acestea, fára de nici unu temeiu si sub deosebite preteste fortiate, prin cocernintele ministru ni se interdica si confisca mai tóte cârtile scolastice. (Voci: „Bine face.“)

Dupa d-vóstra face bine, mai alesu cá simplimente inca ne si inchidu unele scóle. Voci: „Bine face.“)

Pre terenulu justitiei inca nu stámu mai bine. Numai in vér'a trecuta — si mi se pare ca in urm'a inspiratiuniloru de susu — tabl'a reg., precum si tribunalele si judecatoriele regesci au interdica pártiloru presentarea petitiuniloru si a ori-ce scrisori in alta limba, afara de cea magiara, (aprobári,) si dispusera ca si documentele originali din alta limba sa si le traduca in limb'a magiara insesi si numai asiá sa le acluda. (O voce: „bine au facutu.“) Iéra la casurile criminali s'a intredisu, cá aperiarii sa apere pre invinovatiti in limb'a acestor'a ci ii silira sa-si apere clientii numai in limb'a magiara, de-si acesti'a nu pricepu nici unu cuventu magiarscu. (Aprobári: voci: „asiá trebuie.“) D'apoi ve rogu, dloru aceste-su tóte contr'a legei natiunalitatiloru, (voci: „destulu de reu ca s'a adusu acést'a lege!“) Bine-bine, dloru, dara in urm'a urmeloru ast'a-i odata lege, (voci: „trebuie stérsa!“) Fia; inse pâna nu se va sterge — este lege si trebuie sa o respectati si d-v., precum o respectámu si noi. (Ilaritate.) Si in urma chiaru si resolutiunile si sentintiele se impartiescu nemagiariloru totu numai in l. magiara, ba pâna si celoru dejudecati la câte 10—20 ani de inchisóre, si adese chiaru si la mórte, — ómeni câte odata vinovati, dara adese si nevinovati — inca li se publica judecat'a cu motivele numai in l. magiara, de-si ei nu sciu nici o voce magiarscu — si numai dupa ce s'a cetitu judecat'a in limb'a magiara, vine câte unu membru alu judecatoriei si spune celui dejudecatu si in limb'a-i natiunale, dara intr'o limba cu deadinsulu schimonosita, ca l'au dejudecatu la 10—20 de ani inchisóre ori chiaru la mórte. (Voci: „i destulu lui atát'a!“) Accentuediu ca — intr'o limba schimonosita, chiaru de si scie judecatoriulu sa vorbésca acea limba, cáci de-si cu ocaziunea organizárei judecatoriesci documentara cei ce recusera la posturi de judi, ca sciu limb'a poporului ce e in majoritate in pártile unde au recursu totusi — in urm'a inspiráriloru de susu — ei néga astadi ca aru scie limb'a poporului, (voci: „bine facu!“) dupa ce la noi trece astadi de meritu, déca cine-va nu scie alta limba afara de cea magiara. (Aprobári.) Va sa dica: in tiér'a nóstra se considera de meritu si — nescinti'a. D'apoi rogu-ve, eu credu ca se poté pretinde cu totu dreptulu, cá deregatori — salarisati din darea ce o platesce poporulu — sa invetie si sa scie limb'a poporului ce ii tiene; cáci cá poporulu sa invetie limb'a deregatoriloru sei nu numai nu se poté cere, dara ast'a nu se va poté ajunge nici odata, nici chiaru pre lângă cea mai mare sila.

Si déca contr'a atátoru nedreptatiri redica cine-va plansori la curtea de cassatiune: acést'a respunde ca aceste-su afaceri administratiunale si — netienendu-se prin urmare de competinti'a ei — nici nu potu sa otarésca. De te plangi la ministeriu: acést'a ti respunde, ca atari trebi suntu de competinti'a judecatorésca si elu nu se poté mestecá in ele. Astfeliu nu numai ca nu poti castigá vindecarea atarorú plansori, dara in tiér'a nóstra nu poti dá nici de autoritatea ce-i competé sa le vindece. Si de se intempla cá in urm'a acestor'a vre-unu advocatu — vediendu ca in tiéra nu-si poté dá de judecatoriu — sa suplice la Maj. Sea: apoi 'si are ce audi, ca e reactionariu, neamicu constitutiunei, tradatoriu de patria si Ddieu mai scie câte, si astfeliu apoi 'lu persecuta preste totu.

Tocmai asiá stámu apoi si pre terenulu administratiunale. Credu a fi cunoscutu mai multor'a, ca in sesiunea trecuta a dietei — intre multe

altele — s'a redicatu de mai multe ori plansórea, ca legea electorale din Ardealu e o nedreptatire mare contr'a romániloru. Odata si eu amu redicatu acést'a plansóre, si atunci'a a recunoscut'o de gravaminu chiaru si ministruulu-presiedinte de astadi, carele pre atunci erá conducutoriulu opusetiunei. Si la acea ocaziune ne mângaiá dlu Tisza ca aceea, cá sa fimu numai cu pa-tiintia, ca acést'a plansóre si nedreptatire se va vindecá cându nou'a lege electorale va ajunge pre tapetu. Nóu'a lege electorale s'a desbatutu dejá si s'a sanctiunatu, dara plansórea nóstra nu s'a consideratu, ci inca nou'a lege electorale este cu multu mai draconica pentru románii ardeleni, decátu cum fú cea mai dinainte. Astufeliu legea cea rea s'a schimbatu cu alt'a si mai nedrépta, prin carea s'a eschisu dela legelatiune maioritatea populatiunei din Ardealu.

Este dreptu ca dlu C. Tisza n'a fostu inca ministru, pre cându s'a adusu acést'a lege; dara e dreptu apoi si aceea, ca elu cá ministru de interne a prezentatu dietei unu proiectu, prin care a indreptatu unele defecte neinsemnate ale noiei legi electorali. Si acestu proiectu a si fostu primitu de dieta. Aru fi trebuitu deci numai putiena bunavointia si pre atát'a dragoste cátra dreptate — si se poté delaturá inca atunci acea gresiela a legiei, ce vatema si nedreptatiesce fôrte tare pre románii Ardeleni. Dara nu l'a dorutu capulu de asiá cev'a, si de aci 'ti-vine a crede, ca aceea ce dlu C. Tisza a consideratu ca e rea si vatematória pre cându erá elu inca conducatoriulu alu opusetiunei, — de cându a ajunsu ministru, totu pre aceea o considera ca e buna si potrivita!

Asemenea credu ca e cunoscutu si aceea ce se intempla inca in sesiunea presente a dietei, cându óre care dnu deputatu a interpelatu pre min. presied'nte de atunci in privinti'a standardului negru-galbenu dela palatulu regescu din Bud'a. Atunci respunde min. presied. de atunci, b. B. Wenckheim, si inca intre aprobári generali, ca fia-care omu dora are dreptu se-si intrebuintiedie dupa placulu seu insemnele si standardulu seu; cum s'aru si poté cere deci, ca — avendu acestu dreptu totu omulu — singuru regele sa nu-lu aiba?! — Din acestea se vede dara ca, si ministeriulu si maioritatea camerei recunosce, ca fia-care omu are dreptulu se-si intrebuintiedie dupa placulu seu insemnele si standardulu seu. Si totusi noue nu ne este iertatu, cáci sciutu este, ca nóue ni-a interdica ministeriulu intrebuintierea standardelorú nóstre natiunale. (Aprobári.) Da apoi dlu min. pres. Tisza nu s'a indestulitu nici cu atát'a, ci ordina sa se iée si confisce chiaru si standardele ce erau prin biserice pentru ceremoniele bisericesci, de cumv'a acestea erau in colorile natiunale române. Unu atare casu se intemplá asta-véra in opidulu Siri'a din cotulu Aradului.

Mai departe dlu min. Tisza nu se indestulí nici chiaru cu aceea, ca antecesorii sei au eschisu limb'a maioritátiei de prin cote, scaune, districte si cetáti, ci elu se puse de curendu si tramise la autoritátile cottense unu ucasu chiaru in contr'a legiei. In acestu ucasu elu comandá, ca autoritátile cottense sa-si dé nisuinti'a de a influentiá asup'ra antistieloru comunali, acestea sa nu mai corespunda cu judecatoriele reg. in limb'a comunei, ci eschisívu in l. magiara, de ore ce numai se incurca lucrurile, sa perde tempu multu si sa casuina si insasi partiloru multe daune — prin imprejurarea ca se corespunde cu judecatoriele reg. in limb'a comunale. Acum'a me regu de iertare, dloru, asta imprejurare numai totu nu e pedecamentu si prin ea nu se casuina daune nici partiloru, cáci este sciutu ca raportele si corespondintiele antis-

tieloru comunali cátra judecatoriele reg. stau numai câte din câte-v'a sire, si apoi nu este nici o indoiéla, ca la fia-care judecatoria sa afla câte unu omu, care pricepe limb'a poporatiunei tienutuali si poté prin urmare sa intieléga relatiunea cea de câte-v'a siruri; apoi si de altu mintrea mai cu dreptulu s'aru poté pretinde, ca fia-care judecatoriu, ce traiesce din sudorea poporulu, sa si scia limb'a acestui'a. Dara nu e aici bub'a si nu din asta cauza s'a emisu ordinatiunea de sub intrebare, ci cu scopu de a magiarisá a esmisu dlu. min. Tisza acelu ucasu chiaru contr'a legiei.

Si acést'a se intempla la noi, On. camera, chiaru atunci — cându in imperati'a turcesca s'a datu ordinu tuturorú auctoritátiloru, cá in intréga imperati'a sa se publice judecátile numai in limb'a natiunale a respectivei parti, si cu fia: cine sa ié protocolé numai in limb'a-i natiunale.

Da apoi, dora la noi e de sa totu bucina ca Ungari'a — vedi dómne — are missiunea de a latii civilizatiunea si libertatea cátra oriente; mie inse mi se pare ca poporale crientali nu si-arú dorí atare civili satiene si libertate, ba inca sum convinsu, ca de aru incercá cine-v'a sa le octroedie o civilizatiune si libertate cá si cele din Ungari'a, ele l'aru respinge si alungá cu puterea. (Scomotu.) Cu unu cuventu, On. camera, cu noi se tractedia aici in Ungari'a de nu mai reu, atunci la nici unu casu nu mai bine, decátu cum se tractedia in Erzegovin'a cu poporatiunea crestina, care fu necesitata sa apuce arm'a ca sa-si scuture jugulu? (Scomotu.)

Si in urm'a tuturorú acestorú cauze. On. camera eu nu primescu nici raportulu comisiunei financiare cá base la desbaterea speciale, si nu votediu nici bugetulu cerutu.

„Albin'a.“

R o m a n i ' a .

Deschiderea corpuriloru legiuitórie.

Astadi Sambata, 15 Novembre, a avutu locu deschiderea sesiunei ordinara a corpuriloru legiuitórie, pentru anulu 1875—1876.

La órele 11 de diminétia, Em. Sea Metropolitulu-Primatu a oficiatu unu Te-Deum in catedrala, la care au asistatu dnii ministri, senatori si deputati, inaltele curti de casatie si compturi, curtile si tribunalele, autoritátile administrative si militare si consiliulu municipalu.

La órele 11 ¹/₂ asistentii au trecutu in sal'a deputatiloru.

La órele 12, M. S. domnitoriulu a intratu in sal'a adunárei deputatiloru, urmatu de statulu majoru, fiindu primitu la scara de dnii presiedinti: alu senatului si alu adunárei deputatiloru cu biurourile respective si de dd. ministri.

M. S. Domnitoriulu, luándu locu pre tribuna in fati'a tronului, a cetitu urmatoriulu discursu:

Domniloru senatori! Dloru deputati! Amu venitu cu cea mai mare placere, in mijloculu d-vóstre, pentru a deschide sesiunea ordinara a corpuriloru legiuitórie.

Dupa ce prin legile si resursele votate in legislatur'a trecuta, tiér'a a indeplintu esactu obligatiunile contracte in anii de mai nainte si s'a pusu pre calea unei temeinice organizári, este momentulu venit de a ne oprí cu creatiuni nóue si a dá poporului tempulu neaperatu trebuinciosu pentru a se folosí de ceea ce a dobanditu. Mai tóte proiectele de legi cari voru formá obiectulu desbateriloru d-vóstre in decursulu acestei sesiuni suntu dejá depuse pre biuroulu camerei.

Domniloru deputati! Prim'a cestiune de care veti avé a ve ocupá este bugetulu rectificativu pentru anulu

viitoriu. Cum sciti, acestu bugetu a fostu votatu cu unu deficitu de 7 miliónu, a cărui acoperire prin noui resurse remană a vi se propune de către ministeriu in acésta sesiune. Principal'a mesura inse, ce vi o propune guvernulu meu, este o energica reductiune a cheltueliloru in tóte ramurile administrative.

Amanandu pentru mai tardiu unele îmbunătățiri, restrangendu tóte cheltuelile la strictulu necesaru si propunendu-ve, pentru neînsemnat'a suma ce mai remane, alte mijlóce. Guvernulu este in pozitie a ve presentá bugetulu anului viitoriu, echilibratu. Fára a impune tierei sarcine nóue.

Acésta stare de lucruri, o constatu si vi o anuntiu cu multiamire. Ea va contribuí a întări creditulu statului in afara si a dá dreptate acelor'a cari au sciutu in despartí desvoltarea economica a Romaniei, de vicisitudinile financiare ale altoru state, ce nu ne atingi intru nimicu.

Domniloru senatori! Domniloru deputati! Relatiunile nóstre cu statele straine suntu din cele mai satisfactorie. Negotiári suntu pendinte pentru a regulá prin nóue conventiuni interesele comune si a stringe mai de aprópe legaturele ce ne unesco cu puterile garante.

Evenimentele ce se petrecu in ceealalta parte a Dunarei nu putemu de câtu a le urmări cu o viua atentiune. Multiamita pozitiei nóstre favorabile, amu fostu pâna acum in stare a continuá calea pacinice reorganizári in launtru, care respunde asiá de multu la trebuintele natiunei. Aceste trebuintie, deplin'a si liber'a desvoltare economica a tierei si inaintarea ei spre pozitiei ce 'i este indicata atátu prin însemnatatea teritoriala, câtu si prin crescendulu progresu alu poporului, voru fi si pentru viitoriu regulatorii politice nóstre.

Tiér'a urmáresce cu interesu desbaterile d-vóstre, si eu speru ca si in acésta séssiune corpurile legiuítóre voru continuá in linisce si in armonie. cu guvernulu meu indeplinirea misiunii lor.

Carol.

Fresiedintele consiliului ministriloru, ministru de interne ad-interium la afacerile straine, L. Catargi Ministru de resbelu, generalu de divizie Ioanu Em. Florescu. Ministru justitiei, Al. Lahovari. Ministru financiaru, G. Gr. Cantacuzino. Ministru culteloru si alu instructiunii publice, T. Maiorescu. Ministru agriculturii, comericiului si lucrárilor publice Th. Rosetti.

Nr. 1,802. 15 Novembre. 1875.

Dupa terminarea discursului, M. S. Domnitoriulu a parasitu sal'a, iéra corpurile legislative au procedatu la lucrárilu lor.

„Monit.“

Cursulu supletoriu

ținutu la Brasiovu dela 1—18 Augustu 1875.

(Urmare.)

— Nici sa nu-lu incuie in scóla singuru, daru nici cu alti elevi grésiti, pentru ca vedindu-se copilulu incuiatu singuru, póte dá in spaima; iéra de voru fi mai multi incuiati laolalta, potu face reutáti; dara se potu si bolnavi de invertosiare de stomachu, oprire de udu s. a.

2. Medilóce indulcítóre:

recunoscerea imbarbatarea, promisiunea, remuneratiunea. Lânga care apoi inspectiunea.

Fatia cu acestea s'au propusu urmatórele întrebári:

1. Déca in urm'a amintirei, ori doanei, ori amenintárii, ori pedepsei s'a purtatú elevulu, dupa cum i-a poruncitu inv. asiá dara dupa lege, sa se arate inv. indiferentú cátra acel'a-si elevu?

2. Promitiendu copilului invetia-

toriulu d. e. ca déca va invetiá, bine, 'lu va laudá la parinti, sa-si uite inv. a o face acést'a, déca copilulu s'a ținutu de cuventu?

3. Cum are sa urmeze inv. cu remunerarea, cá sa nu deprinda pre copii, a face fapte bune pe plata?

4. Cându suntu copiii in stare, a pazí liniscea, inspectiundu-se de inspectori dintre ei?

5. Cum sa se tiena inv. fatia cu rapórtelú inspectoriloru?

Responsurilú primite:

1. Déca in urm'a amintirei, ori doanei, ori amenintárii, ori pedepsei s'a purtatú elevulu, dupa cum i-a poruncitu invetiatóriu, sa nu se arate acést'a indiferentú, ci sa-i spuna elevului, ca acum s'a purtatú amesuratú legei, si cu acésta purtare a lui este multiamitu. Sa-lu imbarbateze, a urmá si de aci înainte asiá, si atunci 'lu va privi, cá pre unu scolaru bunu. Purtrandu-se elevulu iéra bine, sa-i însemneze in protocolulu clasei o nota buna din purtári; déca va invetiá si va sci lectiunea bine, sa-i însemneze nota buna si din lectiunea sciuta ori din ocupatiunea scripturistica, déca a lucrat'o bine.

2. Promitiendu inv. elevului, ca déca se va purtá totu bine, 'lu va laudá la parinti, sa nu-si uite inv. a o face acést'a, déca s'a ținutu copilulu de cuventu. Ba inca sa provóce pre parinti, a avé mare grige asupr'a copilului, a-lu aperá sa nu lunece de nou in pecatele de mai înainte. Astufeliu vedindu copilulu, ca pazirea legei are urmári bune, mai bucirosu se va decide, a padí legea si asiá a fi privitu de mai marii sei si de toti cá unu copilu bunu; decátu a o calcá, si a fi tratatu, cá unu copilu de nimic'a.

3. Cá sa nu deprinda inv. pre copiii prin remuneratiune, a face fapte bune pre plata, sa ia sém'a, cá remuneratiunea sa nu fia orbitória, va sa dica, déca se póta copii bine, sa nu-i incarce indata cu laude; ci numai din cându in cându sa-si arete placerea cátra ei pentru acést'a; precum si însemnarea noteloru bune in protocolulu clasei sa nu o faca dupa totu cuventulu disu bine, ci iéra numai déca a respunsu elevulu, cum se cuvine, tóta lectiunea ori o parte însemnata dintr'ens'a, dupa cum adeca va fi fostu întrebatu.

Notele din protocolulu clasei despre respunsurile si purtárilú eleviloru 'i potu servi invetiatóriului si cá ajutoriu la o cunóscere mai buna si clasificare a lorú mai esacta.

Despre vre o remuneratiune in bani nici ca póte fi aici vorb'a. Dara elevii cei mai buni se potu si premiá cu câte o carticica ori altu lucru de scóla la incheierea anului scolaru.

4. Copii mici nu suntu in stare, a vedé de ei insusi; cu atát'a mai putienú voru poté ținé inspectiune asupr'a altor'a.

Pre copiii din despartiemintele inferiori sa-i inspectioneze invetiatóriu insusi. Pentru acést'a invetiatóriu copiloru incepatori trebuie sa se afle in odai'a de prelegeri, cându au copiii sa intre in prelegere, si pâna sa incépa prelegerea 'i va poté pune in ordine, 'i va poté si cercetá despre curatienia s. a.

Iéra ajungendu copiii in despartiemintele superiori ale scólei poporali, atunci sa aléga invetiatóriu dintre cei mai diligenti si cu purtári mai bune, adeca cari voru avé însemnate in protocolulu clasei mai multe note bune atátu din invetiarea lectiuniloru, facerea ocupatiuniloru domestice, cátu si din purtári, si sa-i orendúesca, sa ia sém'a, cá sa se pazésca liniscea si bun'a cuviintia in clase, pâna ce intra invetiatóriu.

Acesti elevi voru poté fi numiti *observatori* clasei. Intr'o clasa d. e. cu 80 de elevi va poté orendú inv. unu observatoru primariu si patru ob-

servatori ordinari. Observatorulu primariu va fi respundietoriu pentru clas'a întréga, iéra cu deosebire va luá sém'a asupr'a observatoriloru ordinari. Fiacare observatoru ordinariu va fi respundietoriu pentru elevii din bancile, preste cari are elu sa inspectioneze. Observatorii voru avé nu numai sa ia sém'a asupr'a liniscei in clase, ci si sa cerceteze despre curatienia, si sa vedá, déca are fia-care conscolariu din sied'a sea utensilielú scolaru ce-rute dupa planulu de prelegeri pentru acea prelegere.

Optu insi dintre elevii mai buni 'si va orendú inv. sa cerceteze fiacare pre conscolarii din sied'a sea, déca 'si sci lectiunea si 'si are ocupatiunea domestica facuta bine. Elevii insarcinati cu acést'a se voru puté numi *esaminatori*. Pre observatorii ordinari 'i va esamená observatorulu primariu, iéra pre acést'a invetiatóriu insusi.

La câte dóue septamáni va cetí inv. notele bune (diligintiele) si notele rele (temele) fia-cáruí elevu din catalogulu clasei, lânga cari va computá si cele din siedele observatoriloru si esaminatoriloru, (acést'a o va face inse numai, cá sa dea noteloru din siede o însemnate fatia cu elavii), si va pune pre elevii in amintitele demnitati si 'i va asiediá in banci pre fiacarele dupa aceste merite ale sele.

5. Invetiatóriu nu va avé sa privésca in inspectiunea din partea eleviloru decátu unu medilocu, prin carele sa-i póta deprinde a fi colegiali si prin care sa-i póta pune in stare a se deprinde intru a se intocmi in pace si linisce si ei de ei; a face ordine in societatea (= clas'a lorú si a o observá, precum si a padí bun'a cuviintia si conducendu-se ei de ei, cá unii cari au sa devina intocmitori si conducatori ai afaceriloru sociali familiari si publice.

Inainte de inceperea prelegeriloru inv. va avé sa fia la scóla, si ascultandu de afara cu atentinne va poté întielege, ca ce facu copiii in clase; intrandu in launtru va poté îndreptá pre scurtu gresielele descoperite in ținerea observatoriloru si a altoru elevi, si asiá cu incetulu 'i va pune in stare, a se deprinde sa se conduca potrivit. Nu-si va pune inse inv. speranti'a in observatori, încátu sa-i lase cum-va si in vre-o óra de prelegere de capulu lorú.

Prin acea ca va orendú inv. in clase si elevi esaminatori, nu va nesú cum-va ajungerea altui scopu decátu ca privindu la siede va aflá in órecátu, cum sta lucrulu cu invetiarea lectiuniloru de cátra elevi; dara firesce nici aceste date sa nu le iá de unu ce esactu; ci — sa o privésca cá pre unu medilocu, de a-si mai repetí acést'a lectiunea, de a castigá inlesnire intru a întrebá si a raspunde, apoi si a sci ori-care elevu, ca de-si invetiatóriu nu-lu va întrebá cum-va lectiunea in acea óra, totusi de buna séma va trebuí sa o dica inaintea esaminatorului si prin acést'a va avé mai multa grige sa vina la scóla preparatu.

II.

Din *computu si mesurile metricé* s'au propusu:

1. a) Cunoscintie despre unime, numeru, numirile numeriloru, desfasurarea numerului.

Sistemulu diadicu, triadicu, tetradicu, pentadicu, esadicu, optadicu, octadicu, eneadicu, pre scurtu; apoi sistemulu decadicu pre largu.

b) Originea metrului. Metrulu cá mesur'a de lungimi. Metrulu cá basa a mesuriloru de capacitate — numirea unitátiei acestoru mesuri. Metrulu cá basa a mesuriloru, pentru greutáti — numirea unitátiei pondiloru.

S'au facutu exercitii practice intru a aretá, cum vine metrulu cá basa

a mesuriloru de capacitate si de greutáti.*)

2. a) Cunoscintie despre marimea numeriloru. Cetirea numeriloru (dati) mai mari de unu milionu. Scrierea acestoru numeri (dictati). Cele patru operatiuni cu numeri nenumiti.

b. Partile metrului, litrului, gramului; numirile acestor'a.

Compositiuni cu metri, litre, grami, întregi; numirile acestor'a.

S'au facutu exercitii practice intru a cunósce: Miri'a — Chilo — Hecto — Déca metrulu, litrulu, gramulu; intru a cunósce, prin ce se însemnéza despartirea acestoru întregi de partile (— frângerile lorú); intru a cunósce deci — centi — milimetrulu, litrulu, gramulu.

3. a) Cele patru operatiuni cu frangeri decimali.

b) Mesurile de lungimi; metrulu si partile lui.

Mesurile de supr'afece: metrulu patratu, anulu, hectarulú cu partile lorú.

Mesurile cubice: metrulu cubicu si partile lui.

Mesurile de capacitate: litrulu, Hectolitru si partile lorú.

Mesurile pentru greutáti: gramulu, Chilogramulu, cantariulu cu partile lorú.

S'au facutu exercitii practice intru a cunósce metrulu cuadratu cu partile lui, cubulu si — celelalte mesuri aduse aici inainte.

4. a) Transformarea frangeriloru vulgari in frangeri decimali.

Transformarea frangeriloru decimali in frangeri vulgari.

b) Desfacerea mesuriloru metricé (din mesuri cu numiri mai mari in mesuri cu numiri mai mici).

Reducerea mesuriloru metricé (dela mesuri cu numiri mai mici la mesuri cu numiri mai mari).

S'au facutu exercitii practice in desfacerea si reducerea mesuriloru metricé.

5. a) Cele patru operatiuni cu numiri metricé.

6. S'au repetitu cunóscerea mesuriloru de lungime, de suprafece, a celoru cubice, celoru de capacitate si pentru greutáti.

S'au facutu exercitii in mesurarea lungimei unoru obiecte, in mesurarea unoru suprafece patrâte, oblongi, triunghiulate si de deosebite forme: in mesurarea si calcularea, marimei cátoru-va corpuru cubice si care au asemanare cu cubulu.

6. Transformarea mesuriloru vechi in cele nóue.

Transformarea mesuriloru noue in cele vechi.

Transformarea pretiuriloru si adeca pretiulu unei mesuri vechi in pretiulu unei mesuri nóue si vice-versa.

S'au facutu exercitii in transformarea pretiuriloru.

(Va urmá.)

*) S'au mesuratu cu metrulu estensiunile unui cubu desiértu, pre carele umplandulu cu apa si punendu-lu pre cumpana, spre a determiná greutatea apei din elu, s'au vedutu, ca apa ce umple unu vasu de unu decimetru cubic (= unu litru) are o greutate de unu chilogramu. (Ap'a nedestilata face o mica abateré.)

Burs'a de Vien'a.

Din 18/30 Novembre 1875.

Metalicele 5%	69 45
Imprumutulu nationalu 5% (argintu)	73 40
Imprumutulu de statu din 1860...	111 75
Actiuni de banca	924 —
Actiuni de creditu	198 50
London	113 50
Obligatiuni de desdaunare Unguresci	80 75
„ „ „ Temisioene	80 —
„ „ „ Ardelenesci	79 40
„ „ „ Croato-slavone	84 50
Argintu	106 —
Galbinu	5 36
Napoleonu d'auru (poli)	9 9/2